

poeziji nekih stranih putnika koji su prolazili kroz te krajeve i tako imali prilike upoznati tu poeziju, pa makar i iz određene udaljenosti.

Svakako, kao i u pisanoj, tako i u onoj usmenoj poeziji predjeli uz more odigrali su vrlo važnu ulogu što se tiče bilježenja i čuvanja takva pjesništva, a u rjeđim slučajevima i njegova objavljivanja. Ali prava i obilata žetva, i pored nekih anticipacija u ranijim vremenima, izvedenih uglavnom u tim predjelima uz more, bit će izvršena tek u XIX stoljeću, tj. u doba romantike i poslije nje, a najjače će se odraziti u zbirkama Vuka Stefanovića Karadžića, štampanom zborniku Matice hrvatske, pozamašnoj zbirci Karla Štrekelja i još nekim drugim značajnim publikacijama takve vrste u Makedonaca i Crnogoraca. Rad na objavljivanju građe neposredno nađene u samu narodu nastavit će se i poslije tih publikacija iz minulog stoljeća i u prvoj polovini ovoga našega stoljeća, a i u naše dane, ali sustavnije i s kritičnijim metodama.

Prikaz proučavanja usmenog stvaralaštva općenito (a to znači i onoga u stihu i onoga u prozi) u pojedinim naroda Jugoslavije Morpurgo je podijelio po republikama od kojih se Jugoslavija sastoji, ali kako neki od tih naroda (a osobito oni najbrojniji) žive i u više republika, to su njihova stremljenja i naponi poduzeti u tom pravcu ispali nekako rastrgano, nejedinstveno. Istina jest da su neki od proučavača radili naizmjenice i među jednima i među drugima, ali to su ipak bili izuzeci.

U svakom slučaju, i pored ovih zamjerki, rad talijanskog slaviste izveden je vrlo brižno i pregledno, tako da može i nama u Jugoslaviji nekim svoji podacima biti od koristi.

Olinko Delorko

VERA ST. ERLICH, U DRUŠTVU S ČOVJEKOM. Tragom njegovih kulturnih i socijalnih tekovina. Naprijed, Zagreb 1968, 401 str.

Rezimirajući svoja predavanja o socijalnoj antropologiji na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, namijenjena studentima sociologije, autorica Vera St. Erlich dala je jednu lijepu knjigu. Lijepu i ugodnu svakom kulturnom čitatelju pa i onom iz redova stručnjaka na širokom spektru ove naučne discipline, koja se danas sve naglije razvija pod različitim i mnogoznačnim nazivima. Lijepu i po tom što sve njene stranice zrače pogledom na svijet poteklim iz jednog plemenitog ljudskog srca. Ovo je, dakle, lijepa knjiga, ali je i korisna, a mnogom pogledu korisna. Dobro će doći svakom mladom stručnjaku i studentu, jer će mu otvoriti široku perspektivu suvremene nauke o čovjeku, a prihvatit će je i po koji etnolog podmakao u svom radu, zbog obilja građe i novije literature, ali i zbog originalnih autoričnih zapažanja i njenih naučno dobro obrazloženih komentara, a jednako i zbog kritičnih osvrtā o radovima iz ove struke, osobito onima iz novije anglosaksonske literature. Ali ova je knjiga korisna i za široki čitalački krug, i to osobito za mlađe čitaoce, kojima kao dobro organiziran priručnik pruža cjelovit pogled na ovu u nas još zapravo novu naučnu granu.

Knjiga V. Erlich podijeljena je na tri oveća poglavlja s ovim naslovima: I. Kultura; II. Socijalna struktura i III. Nauka o čovjeku. U ta poglavlja građa je svrstana tematski prema pojedinim kulturnim i društvenim pojavama, odnosno prema problemima što ih izazivlju kulturne manifestacije. Ti su odjeljci zasnovani na vlastitim studijama, a i bogate literature, i to tako da je svako pitanje sintetski zaokruženo, a autoričino izlaganje o njemu poduprto s jednim ili više dodataka. To su izvaci iz različitih danas gotovo klasičnih djela domaćih i stranih autora, pa time autorica u obliku zanimljivog štiva daje dokumentarnu potkrepu svojim teoretskim izlaganjima. U prva dva dijela, u isto vrijeme i sumarno i u potrebnim pojedinostima, ali redovno zna- lački, na osnovu vlastitog istraživačkog rada i zapažanja, autorica daje, da tako kažemo osvrt na historijat kulture i na razvoj čovječanstva od onog prvog koraka kad je čovjekolikovo biće »sašlo s grane« sve do razvijenih kulturnih i društvenih pojava, a sve to u pomno odabranim momentima. Tako ovim djelom dobivamo presjek današnjeg poznavanja o tom složenom razvoju, a taj je presjek osvjetljen s dva aspekta. S jedne strane, naime, autorici je u tom poslužilo njeno odlično poznavanje američke i engleske etnološke, odnosno antropološke literature, bogate i mnogostrane, a s druge strane, ona izvrsno poznaje i našu domaću građu. Da navedemo samo jedan od mnogih naučno zanimljivih momenata koje autorica duhovito zapaža: na više mjesta ona ističe analogiju između nekih naših običaja i predajnih oblika, npr. u Bosni u muslimanskom krugu, i nekih veoma sličnih, i to ne slučajno, odgovarajućih pojava u Meksiku. Ovu začudnu koincidenciju autorica tumači na osnovu podudarnosti kojom su se pojave iz islamskog kruga inertno održale s jedne strane u difuznoj rasprostranjenosti na putu po kojem je saracensko-hispan- sko-kreolski sediment uložen u agrafično pučanstvo Meksika indijanskog porijekla, a s druge strane analogne pojave održale su se na Balkanu kao arapsko-osmanlijske posuđenice, kako V. Erlich drži, a mogao bi se označiti još stariji medievralni put saracensko-bizantski, jer je taj put bliži onom saracensko-hispanском nego mnogo kasniji osmanlijski (s uključenim perzijskim i arap- skim) kulturni inventar.

U trećem dijelu autorica daje prilog poučan za sve stručnjake koji se pod različitim nazivima i s različitim aspektata bave složenim problemima historije kulture. Ona tu, naime, na pravo mjesto postavlja onaj skup naziva koji danas služi u različitim jezično pa i politički odijeljenim školama i prav- cima. Današnja raznolikost u terminologiji o naučnom istraživanju čovjeka i njegove kulture, nastala je zbog toga što se ta mlada nauka razvijala u razli- čitim središtima i pod utjecajem različitih pogleda. Ali ta raznolikost ipak ne može postati kočnica među pojedinim granama jedne velike i moćne nauke, kakvu ulogu ima danas u suvremenom društvu nauka o čovjeku. Kako kaže V. Erlich u svom predgovoru: »... nazivi *socijalna antropologija* ili *sociologija* nisu osobito važni, mogli bi se zamijeniti i drugim nazivima. To dolazi otuda što socijalne nauke pokazuju tendenciju stapanja i brisanja granica...«, od- nosno dolazi i otuda što se pod pritiskom sve jačih komunikacija u svijetu brišu tendencije etnocentričkih društvenih nauka, kako autorica s pravom zove etnološko nasljeđe iz prošlog stoljeća.

Kod nas, gdje je danas usvojen naziv etnologija, također se javlja težnja k nazivu socijalna antropologija, a pri tom se usvaja i šira kategorija naučnih pojmova sa znatnim približavanjem tzv. primijenjenoj socijalnoj antropologiji, odnosno s jasnim namjerama da se u etnologiju uvede interes za aktualne probleme o promjenama u našim zemljama. Na tom se putu etnologija nužno približava sociologiji, odnosno na pomolu je mlada disciplina etnosociologija, koja sve brže stječe uvjete za svoju afirmaciju.

Ipak, prema terminologiji kako je postavlja V. Erlich stavila bih određenu ogradu što se tiče distinkcije naziva etnologija i etnografija. U posljednje vrijeme kod nas je termin etnografija sužen, zapravo degradiran, na skupljanje i opisivanje etnografske građe, dok je još do II svjetskog rata termin etnografija s punim naučnim sadržajem odgovarao nazivu etnologija.

Dok su Nijemci, u poznatoj težnji za dosljednim prevodenjem tudica, iznašli nazive *Völkerkunde* i *Volkskunde*, s razlikom koja nama ne može služiti, neki slavenski narodi, npr. Slovenci, Česi i Slovaci, naziv etnografija doslovno su preveli kao narodopisje, narodopis. Da mi nismo u tom zakasnili, mogli smo i mi danas imati analogiju našem danas usvojenom prirodopisu i zemljopisu, koji nazivi nikom ne smetaju. A kako je poznato, ove dvije naučne grane nisu niže u rangu od složenica s *-logija*, nego im ili doslovno odgovaraju s punim naučnim sadržajem ili imaju sasvim drugo samostalno značenje (npr. geologija prema geografija — zemljopis). Velika ruska škola još sa svojim klasicima Šternbergom i Bogoraz-Tanom poslije oktobarske revolucije odlučila se u osciliranju između dva naziva za termin etnografija, pa se i danas tako zovu i ustanove i publikacije u Sovjetskom Savezu. Kako je kod nas u prvom razvoju ove nauke ušao u praksu termin etnografija, to su se i muzeji tada osnovani tako nazivali, pa naziv etnografski nose danas naši najstariji muzeji ove struke (beogradski, splitski, zagrebački i ljubljanski), a tek muzej u Skoplju, obnovljen iz temelja nakon rata, preuzeo je naziv etnološki, mada se ni u čemu ne razlikuje od spomenutih etnografskih. Prema tome, suvišno je termin etnografija svoditi samo na deskripciju, jer se time i nehotice smanjuje vrijednost naših starih i bogatih muzeja. Život je mnogolik, a jezik je jedan od sasvim dinamičnih kulturnih elemenata, koji ne podnosi nasilja. Možda je mudrije ostaviti zasad ovo pitanje otvorenim, a veću pažnju skrenuti na obuhvaćanje složene problematike svih ovih usko povezanih naučnih disciplina.

No najveća korist od ove lijepe i čitke knjige leži upravo u tome da nam je autorica u veoma pristupačnom obliku prikazala stanje nauke o čovjeku u današnjoj američkoj školi, što je za naše stručne krugove zaista od velikog interesa.

Marijana Gušić

KAREL ČAPEK, MARSIIJA ILI NA MARGINAMA LITERATURE. Preveo Zivorad Jevtić, Predgovor Miloš I. Bandić. Kultura, Beograd 1967, 219 st.

Pisana nadahnuto, izvanrednim stilom koji je podjednako dokaz talenta kao i erudicije, Čapekova knjiga eseja »Marsija ili na marginama literature« obilježava dubinu procijepa o kojemu danas ne možemo reći tek da je prisu-